

VOJENSKÁ REGRUTÁCIA

V SÚČASNOM SVETE

Branná povinnosť a jej uplatnenie

v malých a stredných štátoch

©Mgr. Erik Görner, PhD., 2018

VOJENSKÁ REGRUTÁCIA

V SÚČASNOM SVETE

Branná povinnosť a jej uplatnenie

v malých a stredných štátoch

©Mgr. Erik Görner, PhD., 2018

Erik Görner

VOJENSKÁ REGRUTÁCIA V SÚČASNOM SVETE

Branná povinnosť a jej uplatnenie v malých a stredných štátoch

Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici

2018

© Mgr. Erik Görner, PhD., 2018

Recenzenti: Prof. Ing. Vojtech JURČÁK, CSc.
Dr.h.c. prof. nadzw. dr hab. Antoni Olak

Vedecký editor: Doc. Mgr. Jaroslav Ušiak, PhD.

Vydavateľ: Belianum. Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, 2018

Táto publikácia bola schválená na zasadaní Edičnej rady Fakulty politických vied a medzinárodných vzťahov Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici dňa 30. januára 2018 ako vedecká monografia a bola odporučená k vydaniu.

ISBN 978-80-557-1489-9

Obsah

Úvod	4
1 Klasifikácia štátov podľa sily: malé a stredné štáty	19
1.1 Stredné štáty	21
1.2 Metodika klasifikácie štátov na základe sily	23
1.3 Silové rozdelenie štátov na základe príslušnosti k regiónu	25
1.4 Kvantitatívne hodnotenie údajov	35
2 Faktory ovplyvňujúce vojenskú regrutáciu.....	41
2.1 Bezpečnostné prostredie	41
2.2 Vplyv demografie	49
2.3 Vplyv sociálnych a ekonomických faktorov	53
2.4 Vplyv ekonomických faktorov	61
2.5 Vplyv kultúrnych faktorov	76
2.6 Závěry z kapitoly	84
3.6.1 Redefinícia brannej povinnosti	85
3 Profesionalizácia ozbrojených síl – dlhodobý trend	88
3.1 Počiatky profesionalizácie ozbrojených síl	88
3.2 Prístupy k typológiám profesionálnych ozbrojených síl	101
3.3 Determinanty profesionalizácie ozbrojených síl	106
3.4 Riziká vyplývajúce z úplnej profesionalizácie ozbrojených síl	113
3.5 Závěry z kapitoly	116
4 Vojenská regrutácia v podmienkach Slovenskej republiky: možnosť využitia brannej povinnosti.....	118
4.1 Genéza evolúcie ozbrojených síl Slovenskej republiky	118
4.1.1 Prvé reformy v rámci Armády Slovenskej republiky	119
4.1.2 Druhá fáza reforiem a profesionalizácia ozbrojených síl.....	124
4.2 Rozbor súčasných bezpečnostných dokumentov Slovenskej republiky	132
4.3 Dobrovoľná vojenská participácia v podmienkach Slovenskej republiky a jej hodnotenie	140
4.3.1 Dobrovoľná vojenská príprava.....	141
4.3.2 Aktívne zálohy	143
4.4 Branné vzdelanie	149
4.5 Závěry z kapitoly	158
Záver	163
Zoznam tabuliek a obrázkov.....	168
Zoznam použitej literatúry	169
Vecný a menný register	190
Prílohy	194

Úvod

V predkladanej vedeckej monografii sa venujeme problematike brannej povinnosti, konkrétne potenciálu možnosti využitia brannej povinnosti malými a strednými štátmi v súčasnom bezpečnostnom prostredí. Impulzom pre spracovanie zvolenej problematiky sa stali zmeny v bezpečnostnom prostredí, ktoré sa začali prejavovať od konca druhej svetovej vojny, ale naplno sa prejavili až začiatkom deväťdesiatych rokov, teda koncom Studenej vojny. Od druhej svetovej vojny sa konvenčná vojna, v ktorej stojí štát proti štátu alebo blok proti bloku, dostávala stále viac do úzadia. Do popredia sa dostali iné spôsoby vedenia konfliktov, ako napríklad proxy vojna, partizánske a občianske vojny. Dá sa konštatovať, že ohrozenia zmenili svoj charakter zo symetrických na asymetrické. Začali sa strácať hranice medzi obranou a útokom. Neprehľadnosť prerástla až do hybridnej vojny, v ktorej sú skĺbené všetky možné spôsoby vzájomného škodenia. Veľmi ťažko sa dá predpokladať odkiaľ príde útok. Zvýraznila sa dominancia útoku nad obranou. S koncom Studenej vojny sa za spolupôsobenia globalizácie a v dejinách predtým nebývalého technologického pokroku tieto charakteristiky bezpečnostného prostredia ešte prehĺbili.

Konflikty sa od konca 2. svetovej vojny presúvali mimo územia ekonomicky silných, technologicky a sociálne vyspelých krajín. Vo väčšine krajín sveta sa presadil model plne dobrovoľných armád¹. Takéto armády sú charakteristické hlavne vysokou profesionalitou výkonu, schopnosťou narábať s modernými vojenskými technológiami, nižšou početnosťou vojakov ako je tomu u konskripčných armád². Hlavnou výsadou týchto armád je interoperabilita, teda schopnosť spolupráce ozbrojených zložiek jednej krajiny s ozbrojenými zložkami ostatných spojeneckých krajín. Takto charakterizovaná armáda má svoju hlavnú silu v schopnosti efektívneho vedenia zahraničných operácií. Bezpečnostné prostredie po Studenej vojne však nadobudlo nový charakter. Nevedú sa už len konflikty v zahraničí. Európa sa taktiež stáva oblasťou, v ktorej prebieha konflikt. Ako sme už naznačili, konflikt prebieha na rôznych úrovniach s rôznou intenzitou a je náročné predvídať, kedy nastane zhoršenie. Štátna armáda je pre bezpečnosť štátu nesmierne dôležitá. Bezpečnostné prostredie sa mení rýchlo a je absolútne nevyhnutné, aby armáda na tieto zmeny promptne reagovala. Z tohto dôvodu je dôležité jednotlivé spôsobilosti armády udržiavať aspoň

¹ Profesionálna armáda a dobrovoľná armáda sa v bežnom ponímaní chápu ako synonymá. Hlavne ak berieme do úvahy charakter regrutácie, ktorá je dobrovoľná. Vo svojej podstate však to, že je armáda založená na dobrovoľnej regrutácii ešte nemusí znamenať, že profesionalita vojakov je vyššia ako v prípade armád založených prevažne na nútenej službe.

² Zvyčajne hovoríme o niekoľkonásobne menšej aktívnej armáde aj výrazne okresaných zálohách.

v minimálnej miere. Obnovovanie spôsobilostí môže byť totižto omnoho finančne náročnejšie a zložitejšie. Naštartovanie procesov v armáde trvá isté časové obdobie. Bezpečnostné prostredie je dynamické. Armáda musí byť pripravená nielen na súčasné bezpečnostné hrozby, ale do istej miery aj na hrozby, ktoré sa môžu aktivizovať v krátkom časovom horizonte. Pre všetky malé a stredné štáty je preto nevyhnutné disponovať adekvátnymi ozbrojenými silami v kombinácii so zahraničnými aliančnými zárukami.

Európy sa priamo dotýka migračná kríza, konflikty na hraniciach, terorizmus, ale aj konflikt na Ukrajine, ktorý poukazuje na to, aká je bezpečnosť v Európe krehká. Takto charakterizované bezpečnostné prostredie predznamenáva možnosť vzniku konvenčnej vojny, prípadne vážne vnútorné ohrozenie krajín, ktoré sú pripravené predovšetkým na ochranu mieru cez účasť na medzinárodných misiách krízového manažmentu, nie na obranu svojho vlastného územia. Do mozaiky problémov sa pridáva aj politická nechť mnohých krajín, ktoré nechcú zvyšovať obranný rozpočet na úkor hospodárskeho rozvoja. Malé a stredné štáty sa nemôžu spoľahnúť výlučne na garancie poskytované alianciami alebo inými organizáciami garantujúcimi bezpečnosť. K tomuto tvrdeniu nás privádzajú viaceré historické udalosti, kedy malé a stredné štáty nedostali podporu, ktorá im vyplývala zo spojeneckých zmlúv³. Práve z tohto dôvodu považujeme za potrebné skúmať možnosti využitia brannej povinnosti malými a strednými štátmi v súčasnom bezpečnostnom prostredí.

Možnosť prínosu brannej povinnosti do istej miery potvrdzuje aj zavádzanie dobrovoľnej vojenskej služby európskymi krajinami. Je to spôsob, ako na základe dobrovoľne odslúženého výcviku rozšíriť zálohy ozbrojených síl. Poukazuje tiež na ďalší problém, ktorým je podľa nášho názoru odlúčenie verejnosti od armády a takisto nezáujem verejnosti o otázky bezpečnosti. Zároveň poukazuje na demografické problémy viacerých krajín, ktoré nedokážu do vojenského povolania prilákať dostatok záujemcov. Na základných a stredných školách vzdelávanie v oblasti obrany a základných vedomostí ohľadne vojenstva takmer úplne absentuje. Armáda stratila svoju socializačnú funkciu, ktorá spájala ľudí z rôznych regiónov a sociálnych skupín na základe spoločného zážitku, služby v ozbrojených silách. Armáda sa pre mnohých ľudí z rôznych dôvodov stáva nedostupná⁴. Mnohí sa do armády nedostanú aj keď by chceli prispieť k bezpečnosti svojho štátu. Absencia povinnej vojenskej služby môže a v mnohých prípadoch aj vedie k vytvoreniu rôznych militantných

³ Ako príklad sa dá uviesť situácia pred druhou svetovou vojnou, keď Veľká Británia a Francúzsko neprišli na pomoc Československu a Poľsku.

⁴ Ako príklad môžeme uviesť zdravotné a psychologické dôvody.

organizácií zabezpečujúcich základný vojenský tréning. Takéto organizácie mimo kontroly štátu predstavujú značné bezpečnostné riziko.

Opodstatnenosť skúmania témy zvyrazňuje aj historický kontext. Branná povinnosť existuje takmer od počiatku ľudskej civilizácie. Prvé zmienky sa zachovali už z obdobia starovekých štátnych útvarov – Mezopotámie a starovekej Číny. Branná povinnosť fungovala taktiež v starovekej Sparte a naprieč celým stredovekom sa v rôznych formách využívala v európskych monarchiách. V každom období mala branná povinnosť rôzne charakteristiky. Pre túto monografiu je však dôležitá „renesancia“ brannej povinnosti v revolučnom Francúzsku. Branná povinnosť bola zavedená ako odpoveď na potrebu obrany územia Francúzska proti snahe európskych monarchií obnoviť v krajine ancien régime a tak znížiť šancu vypuknutia revolúcií na celom kontinente. Občianska armáda založená na koncepte levée en masse⁵ sa ukázala byť neobyčajne efektívnou. Keďže išlo o občiansku armádu je zároveň jasné, že sprievodným javom zavedenia všeobecnej brannej povinnosti pre vybudovanie masovej armády bolo zavedenie občianstva a koniec nevoľníctva. Ostatné krajiny v Európe museli systém zaviesť tiež, lebo v období masových bitiek boli ich staré armády, či už profesionálne, alebo žoldnierske, voči občianskej armáde neefektívne. Systém prijal aj Rýnsky spolok pod nadvládou Napoleona, ale aj Prusko či Habsburská monarchia. Práve v Prusku došlo k najväčšiemu rozvoju všeobecnej brannej povinnosti. Vyvinuli armádu s profesionálmi na kádrových pozíciách. Armáda dokázala generovať početné zálohy. Odvody sa dotýkali (s rôznymi výnimkami) všetkých sociálnych vrstiev. Prusko zároveň vytvorilo aj ministerstvo obrany. Dá sa povedať, že pruské vojenské reformy položili základ modernej vojenskej organizácie. Predovšetkým však boli predlohou pre masové armády prvej a druhej svetovej vojny. Pri veľkých konfliktoch možno rátať s profesionálnou armádou založenou na dobrovoľnosti len v obmedzenej miere. Dôkazom je politika Spojených štátov amerických, ale aj Veľkej Británie v oboch svetových konfliktoch.

Výskumné ciele a hypotézy

Súčasná situácia, ktorá sa vyvinula v oblasti bezpečnosti, je charakteristická vysokou mierou neistoty, čo podľa nášho názoru vyžaduje pripravenosť nielen bezpečnostných zložiek krajiny, ale do istej miery celého obyvateľstva krajín ako takého. V súvislosti s brannou povinnosťou občanov si preto kladieme dve kľúčové otázky: Je uplatňovanie

⁵ Levée en masse znamená po francúzsky masové odvody.

brannej povinnosti ako spôsobu personálneho dopĺňania ozbrojených síl v čase najvyššieho ohrozenia krajiny finálne odsunuté na vedľajšiu koľaj? Akú úlohu môže plniť branná povinnosť v bezpečnostnej štruktúre malých a stredných štátov v dnešnom bezpečnostnom prostredí?

Na základe týchto otázok sme stanovili hlavný cieľ predkladanej monografie. **Hlavným cieľom** je vymedziť potenciál možnosti využitia brannej povinnosti malými a strednými štátmi v súčasnom bezpečnostnom prostredí. Pre správne zrealizovanie hlavného cieľa si predovšetkým treba uvedomiť komplexnosť skúmanej problematiky. Aj napriek tomu, že branná povinnosť je len malou súčasťou problematiky armád štátov, existuje mnoho rovín, na základe ktorých je možné brannú povinnosť skúmať. Medzi ne napríklad patrí bezpečnostná, demografická, ekonomická, sociálna a kultúrna rovina. Všetky tieto roviny sa zároveň vzájomne prelínajú a nedajú sa v úplnej miere skúmať samostatne. Táto monografia si nekladie za cieľ nájsť spôsob, ako by sa jednotlivé štáty mohli vrátiť k praxi uplatňovania mierovej brannej povinnosti. Naša snaha je zameraná len na vytvorenie rámca pre objektívne zhodnotenie podmienok v rámci jednotlivých malých a stredných štátov, na základe ktorého je možné povedať, či je uplatňovanie povinnej vojenskej služby pre daný štát výhodné alebo nevýhodné.

Na základe komplexnosti problematiky považujeme za najsprávnejší postup pre zrealizovanie hlavného cieľa stanovenie a naplnenie parciálnych cieľov. Tieto ciele sú stanovené tak, aby sme postupnými krokmi s pomocou čiastkových výsledkov z jednotlivých parciálnych cieľov boli schopní dospieť k uspokojivým výsledkom týkajúcich sa hlavného cieľa monografie. **Prvým parciálnym cieľom** je analyzovať dostupnú literatúru v oblasti teórie štátu s cieľom vytvorenia vhodnej metódy na vymedzenie malých a stredných štátov. Následne je nevyhnutné klasifikovať všetky štáty sveta pomocou zvolenej metódy. **Druhým parciálnym cieľom** je analýza a zhrnutie širokej škály teórií vojenskej regrutácie z viacerých hľadísk, a to z hľadiska bezpečnostného, demografického, sociálneho, ekonomického a kultúrneho. Tieto roviny skúmania sme vybrali na základe nášho presvedčenia, že spomedzi mnohých ďalších rovín najzásadnejšie ovplyvňujú voľbu systému vojenskej regrutácie jednotlivými štátmi. Iné roviny v monografii zohľadňujeme len okrajovo. **Tretím parciálnym cieľom** je objasnenie príčin a dôsledkov tranzície ozbrojených síl z konskripčných na profesionálne. Primárnym centrom záujmu pri analýze tohto parciálneho cieľa je objasnenie štruktúry bezpečnostného prostredia a technologického pokroku v 90tych rokoch 20. storočia a prvej dekády 21. storočia. **Štvrtým parciálnym cieľom** je uplatnenie získaných poznatkov z teórie brannej povinnosti a poznatkov z oblasti

profesionalizácie ozbrojených síl na voľbu ideálnej politiky dopĺňania ozbrojených síl v rámci Slovenskej republiky. Slovenskú republiku sme si zvolili, nakoľko je malým štátom. Na základe znalosti jazyka a pomerov v Slovenskej republike ju považujeme za najlepšiu voľbu.

Na základe znalosti problematiky sme boli schopní formulovať isté hypotézy týkajúce sa výsledkov skúmanej problematiky. Až výsledky výskumu nám poskytnú dostatočné množstvo relevantných informácií, aby sme mohli jednotlivé hypotézy potvrdiť alebo vyvrátiť. **Hypotéza č.1:** Medzi zmenou bezpečnostného prostredia a rozhodnutím, aký spôsob personálneho dopĺňania ozbrojených síl bude použitý, je priamy kauzálny vzťah, lebo obidva spôsoby personálneho dopĺňania ozbrojených síl zodpovedajú iným špecifikáciám bezpečnostného prostredia. **Hypotéza č.2:** Čím menej vojakov ozbrojené sily štátu potrebujú, tým menšia je pravdepodobnosť zavedenia brannej povinnosti, lebo udržiavanie a výcvik veľkého množstva vojakov je zo sociálneho aj ekonomického hľadiska nevýhodný.

Kauzálny vzťah

Táto monografia sa zaoberá problematikou, ktorá jednoznačne spadá pod širokú oblasť spoločenských vied. V rámci spoločenských vied skúmaná problematika spadá presnejšie pod odbor medzinárodných vzťahov, do oblasti bezpečnostných štúdií. Výskum v spoločenských vedách je do vysokej miery špecifický, čo je spôsobené značnou komplexnosťou skúmaných javov. Zvyčajne, a aj v našom prípade, ide o skúmanie javu vo svojom prirodzenom prostredí, kde nemožno v plnej miere odizolovať od kauzálneho vzťahu medzi závislou a nezávislou premennou vplyvy ostatných determinantov. Za správny prístup k naplneniu cieľa monografie považujeme kombináciu kvantitatívnych a kvalitatívnych prístupov s dominanciou kvalitatívnych.

Definovanie premenných je jedným z prvých krokov pri výskume hneď po zvolení skúmanej oblasti. Pri voľbe problematiky sme predpokladali, že existuje vzťah medzi súčasným, meniacim sa bezpečnostným prostredím vo svete a možnosťou zavedenia mierovej brannej povinnosti. Ako závislú premennú sme identifikovali zavedenie povinnej vojenskej služby. Zo súčasného, meniaceho sa bezpečnostného prostredia sme extrahovali jeho charakteristiky, ktoré podľa nášho názoru môžu najviac vplyvať na zavedenie mierovej brannej povinnosti a dostali sme nezávislé premenné: možnosť vzniku/ existencia ozbrojeného konfliktu vyžadujúceho teritoriálnu obranu; rastúci pocit nebezpečia spojený s asymetrickými hrozbami; dlhotrvajúce obdobie mieru. Pri prvých dvoch nezávislých premenných očakávame pozitívny kauzálny vzťah so závislou premennou, pri tretej

negatívny. Ako sprostredkujúce premenné sme identifikovali štáty, aliancie, spoločnosť v krajinách a armádu. Toto rozhodnutie zdôvodňujeme tým, že sú to jednotlivé prvky, ktoré pociťujú vplyv istých charakteristík bezpečnostného prostredia, reagujú na ich pôsobenie a v konečnom dôsledku, vždy v rôznej miere spolurozhodujú o zavedení povinnej vojenskej služby. Tu predovšetkým zdôrazňujeme fakt, že ich rozhodnutie je podmienené nezávislými premennými. Stanovené kauzálne vzťahy sú spracované v tabuľke 1.

Tabuľka 1 Kauzálny vzťah medzi vybranými prvkami súčasného bezpečnostného prostredia a zavedením povinnej vojenskej služby.

Nezávislé premenné	Sprostredkujúce premenné	Závislá premenná
možnosť vzniku/ existencia ozbrojeného konfliktu vyžadujúceho teritoriálnu obranu	štáty; aliancie; spoločnosť v krajinách; armáda	Zavedenie alebo nezavedenie povinnej vojenskej služby
rastúci pocit nebezpečia spojený s asymetrickými hrozbami		
dlhotrvajúce obdobie mieru		

Zdroj: Vlastné spracovanie

Metodológia

V rôznych kapitolách uplatňujeme rôzne teoreticko-metodologické prístupy. Zvolený prístup závisí od dostupnej literatúry a od dostupných informácií. Čo sa týka zberu informácií a údajov, využívali sme predovšetkým monografie, články z časopisov, internetové zdroje a údaje dostupné na internete. Pre druhú kapitolu sú najpodstatnejšie údaje získané zo svetovej banky, Global Firepower Indexu, Democracy Indexu, Global Peace Indexu a Human Development Indexu. Z teoreticko-metodologického hľadiska publikácie od Holbraada, Chapnicka a Bezglasneho. Pre tretiu kapitolu neexistuje kľúčová publikácia. Kapitola je založená na zohľadnení veľkého počtu dostupnej literatúry predovšetkým z akademických časopisov. Pre štvrtú kapitolu taktiež neexistuje kľúčová publikácia. Svojim rozsahom a adekvátnosťou pre skúmanú problematiku však dávame do popredia publikáciu Sociologické pohľady na úplnú profesionalizáciu ozbrojených síl od kolektívu autorov Čukan, Polonský a Škvrnda. Veľmi prínosnou bola taktiež publikácia The Challenge of Military Reform in Postcommunist Europe: Building Professional Armed Forces od kolektívu autorov Forster, Edmunds a Cottey. Poslednú kapitolu tvorí mozaika knižných a internetových zdrojov. Internetové zdroje reflektujú najmä nedávne udalosti a aktuálne

dianie v skúmanej problematike. Podstatnú časť informácií tvoria zdroje sprostredkované Ministerstvom obrany Slovenskej republiky. Metódy, ktorými sme vyhodnocovali dáta a údaje približujeme v nasledujúcich odsekoch.

V prvej kapitole využívame dve metódy. Prvá metóda je zameraná na klasifikáciu štátov podľa mocenského potenciálu. Táto metóda je založená na metodologických postupoch využitých v prácach Chapnicka (1999), Bezglasneho (2010) a Holbraada (1984). Spomínaní autori písali o stredných štátoch. Naša metóda je založená na eklekticizme. Z jednotlivých metód identifikácie stredných štátov sme si vybrali jednotlivé prvky identifikácie tak, aby najlepšie zodpovedali hlavnému cieľu predkladanej monografie. Hierarchiu štátov podľa moci určujeme na základe nasledovných ukazovateľov: hrubý domáci produkt v prerátaní na paritu kúpnej sily; veľkosť populácie; ukazovateľ vojenskej sily na základe Global Firepower Indexu. Na základe metodického postupu Holbraada rozdeľujeme pri hierarchizácii štátov na základe moci svet na niekoľko regiónov: Európu, Afriku, Áziu, Oceániu a Indonéziu, Severnú a Strednú Ameriku a Latinskú Ameriku. Používame delenie štátov na: veľmoci, hlavné mocnosti, stredné štáty, malé štáty a príliš malé štáty na to, aby im bol pridelený akýkoľvek mocenský status. Pre presnejšie určenie deliacej línie medzi hlavnými mocnosťami a strednými štátmi skúmame súčasné politické a ekonomické dianie vo vybraných štátoch. Vzhľadom na kontinuitu textu túto metódu do detailov opisujeme v prvej kapitole monografie, konkrétne v podkapitole 1.1 a 1.2. V podkapitole 1.3 následne túto metódu aplikujeme.

V závere prvej kapitoly sa vraciame k údajom, ktoré sme využili pre identifikáciu malých a stredných štátov. Používame však už len kvantitatívne ukazovatele. K hrubému domácemu produktu v prerátaní na paritu kúpnej sily, veľkosti populácie a ukazovateľa vojenskej sily na základe Global Firepower Indexu pridávame ešte Democracy Index, Global Peace Index a Human Development Index. Skúmame vzťah medzi jednotlivými indikátormi moci a využívaním brannej povinnosti jednotlivými štátmi sveta. Pre štatistické hodnotenie je najprimeranejšia čo najširšia vzorka údajov a preto neuplatňujeme delenie sveta na regióny a ani hierarchické delenie štátov podľa sily. Na vyhodnotenie údajov používame prediktívnu analytiku. Na zhotovenie modelu využívame tri algoritmy: C5; C & R Tree a CHAID. Pre spracovanie a vyhodnotenie údajov používame program SPSS modeler. Úspešnosť je vyhodnocovaná na tréningovej sade dát. Úspešnosť jednotlivých algoritmov je po poradí: 81,356; 77,401; 71,751%. Bližšie objasňujeme výsledky, ktoré nám

sprostredkoval algoritmus C5. Výsledky rozhodovacieho stromu následne vysvetľujeme na základe znalosti problematiky a záverov, ktoré nám sprostredkovala druhá a tretia kapitola⁶.

Algoritmus C5 pracuje prostredníctvom rozdelenia vzorky na základe poľa, ktoré poskytuje maximálny zisk informácií. Každá podvzorka definovaná prvým rozdelením je následne znovu rozdelená zvyčajne na základe iného poľa. Proces pokračuje až do bodu, kedy podvzorky nemôžu byť už ďalej rozdelené. Záverom sú posledné podvzorky znovu preverené. Tie, ktoré výrazne nenapomáhajú hodnote modelu, sú vymazané. V našom prípade je výsledkom algoritmu rozhodovací strom. Rozhodovací strom je priamym popisom rozdelenia, ktoré vykonal algoritmus. Každá úroveň rozhodovacieho stromu popisuje podmnožinu tréningových dát a každý prípad v rámci tréningových dát pripadá práve na jednu úroveň rozhodovacieho stromu. Inými slovami, pre každú jednotlivú informáciu z analyzovaných údajov je možná len jedna predpoveď v rámci rozhodovacieho stromu (C5.0 Node, 2018). Bližšie vysvetlenie algoritmu je možné nájsť v IBM SPSS Modeler 18.0 Algorithms Guide (IBM, 2016).

V druhej kapitole sa zameriavame na teóriu brannej povinnosti. Do dnešnej doby sa mnoho autorov venovalo problematike brannej povinnosti z rôznych uhlov pohľadu za použitia rôznych metód vedeckého skúmania. Výskum v oblasti brannej povinnosti, ktorý realizujeme, by nebol možný bez analýzy a sumarizácie poznatkov ohľadne brannej povinnosti, ktoré sú úzko previazané s našim výskumným cieľom. Ďalším uplatneným metodologickým postupom v rámci tejto kapitoly je komparácia, pomocou ktorej môžeme výskumné výsledky rozličných autorov na základe podobnosti výskumu porovnávať, dávať do súvislostí a hodnotiť. Spracovanie tejto kapitoly monografie by nám malo umožniť lepšiu orientáciu v súvislostiach týkajúcich sa skúmanej problematiky. Predpokladáme, že vytvorený teoretický základ nám dopomôže k správnej interpretácii historických ale i súčasných zmien, ktoré sú previazané s vojenskou regrutáciou. V tretej kapitole dochádza aj k prepojeniu prezentovaných teórií a výskumov vojenskej regrutácie s poznatkami získanými ohľadne malých a stredných štátov. Kľúčovú úlohu pritom zohráva znalosť limitácií malých a stredných štátov v medzinárodnom priestore.

V tretej kapitole sa zaoberáme procesom profesionalizácie ozbrojených síl. V prvom rade stručne analyzujeme historické udalosti, ktoré viedli k profesionalizácii ozbrojených síl.

⁶ Poradie kapitol je do istej miery voľné. Snažíme sa dodržať logické poradie. Avšak niektoré informácie z neskorších kapitol ovplyvňujú vyhodnotenie údajov z predošlých kapitol. Monografia tvorí komplexný celok, ktorý celý smeruje k naplneniu hlavného cieľa monografie.

Na základe spomínanej analýzy historických udalostí sa snažíme odizolovať tie najpodstatnejšie trendy, ktoré sprevádzajú vývoj ľudstva a majú za následok rozvoj v oblasti vojenstva. Zmeny vo vojenstve vyžadujú rôznu mieru výcviku a pripravenosti vojakov a vojenského personálu. Keď sa menia požiadavky na vojenský personál, zároveň by sa mala meniť aj vojenská regrutačná prax krajín. Prostredníctvom analýzy vybraných zdrojov sa následne snažíme teoreticky vymedziť pojem profesionálne ozbrojené sily. Pomocou tejto metódy dokážeme zhodnotiť mieru profesionalizácie ozbrojených síl v rôznych krajinách. Z poznatkov získaných v rámci druhej, ale hlavne tretej kapitoly, sa ďalej snažíme odizolovať tie najpodstatnejšie determinanty, ktoré v súčasnosti vplyvajú na profesionalizáciu ozbrojených síl. Tieto zistenia sú komplementárne so zisteniami v rámci analýzy historických udalostí. Záverom kapitoly uvádzame syntézu rizík, ktoré so sebou prináša dobrovoľná profesionálna armáda. Identifikácia rizík nám otvára priestor na navrhnutie spôsobu ich eliminácie. Tak, ako druhá kapitola, aj tretia kapitola využíva poznatky získané v prvej kapitole a sprostredkováva prepojenie medzi zisteniami ohľadne profesionalizácie ozbrojených síl a poznatkami ohľadne malých a stredných štátov.

V štvrtej kapitole sa venujeme analýze regrutačnej praxe v rámci Slovenskej republiky. Štvrtá kapitola je aplikačnou kapitolou, kde využívame poznatky získané v rámci predošlých kapitol. Cieľom kapitoly je navrhnúť čo možno najvhodnejšiu regrutačnú prax pre Slovenskú republiku ako malý štát v rámci európskeho regiónu. Aby sme mohli správne aplikovať zistenia z predošlých kapitol, podrobujeme regrutačnú prax na Slovensku pomerne širokej analýze. Analyzujeme vývoj Ozbrojených síl Slovenskej republiky s ohľadom na transformačné procesy a verejnú mienku. Postupne sprostredkovávame pohľad, akým Slovenská republika vníma bezpečnostné prostredie. Bezpečnostné prostredie ako také nedokáže zmeniť regrutačnú prax štátu. Z tohto pohľadu je nevyhnutné pochopiť, ako vnímajú bezpečnostné prostredie politické elity. Toto vnímanie porovnáваме s analýzou bezpečnostného prostredia, ktorú vykonal Goda a Ušiaka v článku: *What is the threat perception of the Slovak Republic?* Na základe komparácie sa snažíme odhadnúť, či je regrutačná prax v Slovenskej republike nastavená správne, respektíve či reflektuje reálne hrozby vyplývajúce z vnútorného aj vonkajšieho bezpečnostného prostredia. V poslednej časti kapitoly analyzujeme súčasnú regrutačnú prax v podmienkach Slovenskej republiky.

Súčasný stav výskumu

Keď chceme určiť potenciál možnosti využitia brannej povinnosti malými a strednými štátmi v súčasnom bezpečnostnom prostredí musíme poznať základy teórie štátu. Jednotlivé funkcie štátu popisuje vo svojej knihe *Politológia* (2007) **Peter Kulašik**. Štát chápe a popisuje predovšetkým ako tradičný subjekt politiky. V kapitole 3.1, Štát ako najdôležitejší subjekt politiky, píše o genéze štátu, formách štátu a systémoch politického zriadenia, ale aj o politických režimoch. **Johann Kaspar Bluntschli** sa v publikácii *The Theory of the State* (2000) venuje koncepcii štátu. Z hľadiska teórie štátu je táto publikácia veľmi podrobná a vyčerpávajúca. Prepojením bezpečnosti na štát sa venuje kolektív autorov **Pavel Nečas a Jaroslav Ušiak** v monografii *Nový prístup k bezpečnosti štátu na začiatku 21. storočia* (2010). Najzaujímavejšou kapitolou je z nášho pohľadu druhá kapitola, ktorá tvorí samotné prepojenie medzi teóriou štátu a prístupmi k bezpečnosti.

Nevyhnutné pre túto monografiu je poznať aj súčasný stav výskumu v oblasti teórie stredných štátov. **Carsten Holbraad** sa v knihe *Middle powers in International Politics* (1984) v prvom rade popisuje historické súvislosti ohľadne myšlienky existencie stupňa stredných štátov v rámci silovej hierarchie. Najpozoruhodnejšia je tretia kapitola, v ktorej priamo uvádza charakteristiku stredných mocností a tvorbu silového rebríčka štátov. **Adam Chapnick** v článku pod názvom *The Middle Power* (1999) rozdeľuje teóriu stredných štátov na tri prístupy. Píše o funkcionálnom, behaviorálnom a hierarchickom modeli. **Anton Bezglasnyy** sa venuje stredným štátom v diplomovej práci pod názvom *Middle Power Theory, Change and Continuity in the Asia-Pacific* (2010). Podáva veľmi podobné vymedzenie jednotlivých prístupov k určovaniu stredných štátov ako Chapnick. Táto práca je zaujímavá hlavne z pohľadu metódy, pomocou ktorej autor klasifikoval stredné štáty.

Skúmanou problematikou v rámci predkladanej monografie sa zaoberá mnoho autorov. Branná povinnosť je nevšedná predovšetkým preto, lebo sa týka rôznych sfér sociálneho bytia. Každý autor sa venoval v rámci problematiky všeobecnej brannej povinnosti rôznym aspektom jej fungovania.

Významnou súčasťou teoretického rozpracovania fungovania brannej povinnosti je jej ekonomická sféra. Vplyvom vojenskej regrutácie na hospodárstvo štátu sa zaoberajú nižšie uvedení autori. Zaujímavosť ich teórií pre náš výskum dopĺňa fakt, že mnohí prostredníctvom ekonomických faktorov priamo alebo nepriamo poukazujú na silné a slabé stránky jednotlivých systémov dopĺňania ozbrojených síl. Najkompletnejšiu ekonomickú teóriu brannej povinnosti poskytuje vo svojej knihe *Military Conscription: An Economic Analysis of the Labour Component in the Armed Forces* (1999) **Dr. Simon Duindam**. Jeho

ucelená ekonomická teória brannej povinnosti má jeho slovami slúžiť ako hospodárska politika minimalizácie nákladov na pracovnú silu v armáde. Jeho teória je založená na nákladoch obetovanej príležitosti u brancov. **Michelle R. Garfinkel** sa v článku *The Role of the Military Draft in Optimal Fiscal Policy* (1990) zaoberá súvislosťami medzi všeobecnou brannou povinnosťou a optimálnou fiškálnou politikou. Autor záverom konštatuje, že branná povinnosť môže byť prostriedkom optimálnej fiškálnej politiky za predpokladu, že je strata produktivity spojená s odvodmi nulová. **Dwight R. Lee a Richard B. McKenzie** prezentujú prácu *Reexamination of the Relative Efficiency of the Draft and the All-Volunteer Army* (1992). V práci sa snažia dokázať, že pri istom percente populácie, ktoré je nevyhnutné pre správny chod armády, sa branná povinnosť stáva výhodnejšia ako dobrovoľná armáda. **John T. Warner a Sebastian Negrusa** v roku 2005 publikovali článok *Evasion costs and the theory of conscription*. Dospeli k záveru, že čím väčší má byť podiel odvedených, tým viac peňazí treba investovať do prevencie dezercie. **Walter Y. Oi** dospel k podobným výsledkom ohľadne výhod a nevýhod jednotlivých modelov už v roku 1967 v článku *The Economic Cost of the Draft*. Profesionálna armáda sa vyznačuje dobrovoľnou voľbou vstupu a nižšou fluktuáciou. Výhody modelu dobrovoľnej armády podporil aj **Milton Friedman** v článku *Why not a voluntary Army (1967)?* Reálna cena armády je podľa neho pri konškrípnej armáde zvýšená o náklady obetovanej príležitosti. **Panu Poutvaara a Andreas Wagener** publikovali článok *To draft or not to draft? Inefficiency, generational incidence, and political economy of military conscription* (2007). Povinná vojenská služba deformuje formovanie ľudského kapitálu, mladí ľudia vstupujú na trh práce oneskorene a zároveň negatívne vplyva na ich rozhodnutie investovať do vzdelania. **Michael Schleicher** v knihe *Die Ökonomie der Wehrpflicht: Eine Analyse unter besonderer Berücksichtigung der Grundsätze der Besteuerung* (1996) chápe povinnú vojenskú službu ako povinný poplatok, ekvivalent zdanenia a na základe toho ju skúma podľa miery zlúčiteľnosti so zásadami spravodlivého zdanenia. Zaujímavým z hľadiska našej monografie je aj článok od **Henry E. Siu** - *The fiscal role of conscription in the U.S. World War II effort* (2008), kde sa venuje brannej povinnosti ako spôsobu minimalizácie štátnych výdavkov počas vojnového obdobia. Prichádza so záverom, že povinná vojenská služba počas vojny ušetrí oproti dobrovoľnej armáde 1,2- 2,0 % ročných výdavkov.

Nemenej zaujímavou súčasťou ekonomických teórií pre náš výskum je vplyv brannej povinnosti na zárobky alebo uplatnenie jednotlivcov na trhu práce. **David Card a Ana Rute Cardoso** v článku *Can Compulsory Military Service Raise Civilian Wages? Evidence from the Peacetime Draft in Portuga* (2012) využívajú dlhodobé údaje o portugalských mužoch